

ACTE PRIMER

El teatre representa el jardí del castell del comte. A la dreta, la façana amb finestres a l'alçada d'un primer pis i portal gran. A l'esquerra, un altre edifici del mateix gust, on viuran DON GUILLEM i la seva germana. Al fons, la presó amb torrasses. Una tàpia o reixat voltirà el jardí, al qual s'entrarà per portes que se suposa que no es veuen. El jardí, tot ple de desmais i arbres frondosos, formarà quadres de mongeteres, tomaqueres, alls i altres plantes poètiques. Baranes de balustres formant capritxosos dibuixos, que ostentaran com gerros de marbre, gibrells i olles emblanquinades, on es veuran cols verdes, bròquils i les més precioses flors d'aquells temps feliços. En primer terme, bancs i tauletes rústiques que es puguin transportar. L'acció comença una hora abans de fer-se fosc.

ESCENA I

Libori, Macari i Baldiri.

Surt el primer amb un cistell al braç, que conté el que al seu temps es veurà. Crida per tots cantons.

LIBORI: Macari! Baldiri!

MACARI: Què? (De dintre.)

LIBORI: Au! De seguida a berenar,¹¹
que a mi ja em ronquen.¹²

11 Aquest «berenar» s'hauria de pronunciar «[brenar]», per tal de mantenir la regularitat mètrica del text. Sobre la pronúncia oral d'aquesta edició moderna, vegeu l'avís de lectura que trobareu a l'inici del volum.

12 Els budells, que ronquen per la gana.

MACARI: Ja va!
LIBORI: Ves quin forat que hi faré!
(Encara de dintre.)
(Amb alegria i mirant dins del
cistell.)

Sobre una tauleta rústica que ja hi haurà al mig de l'escena, va posant els objectes que treu del cistell, els quals consisteixen en tres plats, tres coberts, una olleta, una carabassa i tres gots de llauna.

BALDIRI: Doncs, que ja ho tens tot aquí?
(Sortint amb una regadora
molt grossa que deixa en un
racó.)

LIBORI: No ho veus?
MACARI: Hola! Com va això?
(Sortint amb un càvec¹³ al
coll, que també deixa en un
racó.)

BALDIRI: Ja està llest.
MACARI: Doncs molt millor!
LIBORI: Berenem?
MACARI I BALDIRI: Berenem.
(Després d'arreglar la taula.)
(Prenent cadascú un banquet
i seient a la taula.)

LIBORI: Ah! Així.
MACARI: Què és això?
(Pel menjar que reparteix
LIBORI.)

LIBORI: Ja ho pots pensar;
escudella reescalfada.

BALDIRI: Que no saps que no ens agrada?

LIBORI: És que ha quedat de dinar.

MACARI: Bé. Berena i fora soroll!

BALDIRI: És que ell... és molt gata maula.

LIBORI: Ai!
(Amb un crit dolorós i aga-
fant-se el peu.)

BALDIRI: Què?

LIBORI: Per sota la taula

13 Espècie d'aixada que serveix per cavar.

m'heu trepitjat l'ull de poll.¹⁴

Mentrestant mengen, aboquen vi de la carabassa, etc.

MACARI: Vols anar, bufó de peu...!
LIBORI: Ca, home!
BALDIRI: Prou!
LIBORI: No us enganyo.
(Sense creure'l.)

Si duc sabates de panyo
des d'ahir...
BALDIRI: Ah, sí?
LIBORI: Mireu.
(Alçant un peu grossíssim,
calçat com diu.)

MACARI: No sentiu quina calor?
BALDIRI: Ja ho crec!
LIBORI: No es pot resistir.

Per això he dut tot això aquí,
que és fresc i es berena millor.

BALDIRI: Però si el comte ho sabia,
ja estàvem llestos!

MACARI: Ja ho crec!

Li dava un atac l'ofec
que potser s'hi quedaria.

BALDIRI: Què dimoni! Per tan poc?

LIBORI: Sí. Jugueu-hi, ja ho veureu...

MACARI: Vols dir?

LIBORI: Ui...! No el coneixeu.

MACARI: Ai, Baldiri, que estàs groc!

Això ho diu MACARI veient-lo encantat amb la forquilla plena de menjar, a la vora de la boca.

14 Durícia molt dolorosa que es forma al peu.

BALDIRI: Home, si m'heu espantat!
LIBORI: Però no veus que això fóra si ara ho veiés, i ell fa una hora que és al llit pel constipat?
MACARI: I després, qui l'hi ha de dir? *(Tornant en si i continuant la conversa.)*
BALDIRI: És clar que, per això, ningú... Però, digues... No saps tu com és que el comte està així?
LIBORI: Així?
MACARI: Sí, amb aquest humor que tot ho envia a la porra i per res arma camorra!
LIBORI: Prou!¹⁵ *(Donant-se importància.)*
MACARI: Doncs fes-nos el favor de contar-ho.
LIBORI: No pot ser! *(Tenint-ne ganes.)*
BALDIRI: Sí, Libori!
MACARI: Cuita, home!
LIBORI: Però no vull que en feu broma.
BALDIRI: No.
LIBORI: Doncs ara ho contaré.

Tots han acabat de menjar. Acosten encara més els tamborets a la taula i comença LIBORI la seva història. Tot el que segueix, misteriós i exagerat.

Fa ja prop de cinquanta anys que vaig tenir la fortuna que els comtes de la Pruna premiessin bé els meus afanys. Poc després d'estar jo aquí el comte es va encapritxar

15 En el sentit de «i tant!».

amb donya Agna; es van casar i dos xicots van tenir. El primer, va ser el que ara ens és amo.
MACARI: I per molts anys. *(Descobrint-se tots tres.)*
LIBORI: Que Déu el guardi de danys. Va sortir pastat al pare. El segon van fer promesa d'un ciri si fos guapet i, amic, del dit al fet, escopit a la condesa!
BALDIRI: Doncs, que potser era molt guapa?
LIBORI: Vaja... Una galant senyora! Tothom qui l'ha vist la plora! *(Commogut.)*
BALDIRI: Mira't, fins a tu t'escapa! *(Veient-ho.)*
LIBORI: Escolteu bé tot això i advertiu-me si hi ha cap falta: ben plantada, prima, i alta com un esteranyinador. Un cabell negre com sutge, uns llavis vermells com mangra,¹⁶ blanca com un que es dessangra i seria el mateix que un jutge. *(Parodiant allò dit.)*
MACARI: Tot això amb un vestit bo...!
LIBORI: Tota era un pany d'*antijuelas!*¹⁷
BALDIRI: Ja devia costar peles!
MACARI: Ells rai, no estan pas per això!
LIBORI: Era una senyora excelsa que us dic que feia atordir.

16 Òxid de ferro vermell, terrós, usat en pintura.

17 Variant dialectal de «lentejuelas».

MACARI: I es sap de què va morir?
LIBORI: Diuen d'un mal a la melsa.
 El comte, com fa tothom
 quan un disgust atropella,
 va i se'ns mor darrere d'ella.

BALDIRI: I diuen de què?
LIBORI: Del brom.¹⁸
 Els nois, sens pare ni mare
 i cuidats pels marmessors,
 dormien sempre tots dos
 al quartet que tu dorms ara.
 Com que els vetllava la Joana...

MACARI: La cambrera?
LIBORI: Sí. Una nit
 repara a prop del petit
 que s'hi estava una gitana.

BALDIRI: Però com diable hi va entrar?
LIBORI: Ningú ho va poder saber.
 La cambrera, sens dir res,
 va voler-la allí observar.
 Diu que anava tota fluixa
 del vestit, estripadota
 i que era bastant vellota.

MACARI: Vellota i gitana? Bruixa!¹⁹
LIBORI: La xicota amb gran paciència
 va seguir notant les manyes,

(Sentenciós.)

18 Malaltia catarral de les vies respiratòries altes que afecta alguns animals i produeix molts mocs.

19 Citació gairebé literal de dos versos d'*El trovador*, de García Gutiérrez: «Vieja y gitana? / Bruja sin duda».

fins que veient coses estranyes
 tot plegat cridà assistència.
 Surt la gent per tot arreu,
 corre ella com no es pot creure
 i a l'últim la vàrem treure
 d'aquí a puntades de peu.

MACARI: I no li vau dar una surra...?
LIBORI: Més aviat ens va fer pena.
BALDIRI: I era lletja?
LIBORI: Ui...! Morena
 com la panxa d'una burra.
 Al cap d'un quant temps d'això
 reparem que, així que va íxer,²⁰
 ens havia pres la mixa
 que era un gatàs com un lleó.
 La busquem tots per aquests volts,
 i la trobem...

MACARI: Però el gat?
LIBORI: Ja el tenia allí guisat
 amb una truita amb cargols.
 El noiet, amb la carn fluixa,
 mentrestant flac es posava
 i era que...

BALDIRI: Què li passava?
LIBORI: Enyorava la marruixa.²¹
MACARI: Ai, pobret! Que delicat!
BALDIRI: (Tothom estima els seus.)

20 Sortir.

21 Nom afectuós que es dona a la gata.

LIBORI: Amb això, van córrer veus
que ella l'havia embuixat.
El majordom, que era un ase,
ho creu; la fa anar a agafar
i la crema, com qui fa
una costella a la brasa.

MACARI: Jesús, Maria, Josep!
BALDIRI: Verge Santa de l'Aglà!
LIBORI: La criatura es va adobar
tot seguit amb un julep²²
i es va tornar a posar gras.

MACARI: Com ja era morta la vella...
LIBORI: Però tots, pensant en ella,
menjar ni dormir! Que és cas!
MACARI: I això, doncs? Què us succeïa?
LIBORI: Que quan tots érem al llit
i essent per allà a mitjanit,
la seva ànima ens sortia.

BALDIRI: Ai, quina por!
MACARI: Ha! Ha! Ha!
LIBORI: Que te'n rius?
MACARI: Doncs què haig de fer?
LIBORI: És que ho pots creure ben bé.
MACARI: Mai m'ho he pogut empassar.
BALDIRI: No creus en ànimes?
MACARI: No.
BALDIRI: Doncs jo penso que n'hi ha alguna.

22 Poció calmant composta amb aigua destil·lada i xarop.

MACARI: Home, mira... Jo en tinc una
dintre de cada botó.²³

LIBORI: Sempre em véns aquí amb broma!
BALDIRI: Si fos de tu no ho contava
per trompar-lo.

MACARI: Vaja, acaba.
Per això no t'enfadis, home!
LIBORI: Endemés, s'apareixia
sempre amb formes molt estranyes;
un cop ens sortia amb banyes,
un altre cop no en tenia.
L'empaitàvem amb l'escombra,
sortíem tots els de casa
i, pam!, es tornava un ase.
MACARI: Potser és que us vèieu l'ombra.
LIBORI: Passant temps, després de molt,
esquivar-la havíem lograt,
quan un dia, tot plegat,
ens falta el noi del bressol.
BALDIRI: Què dius, ara?
MACARI: No pot ser!
LIBORI: Podent o no, va ser així.
MACARI: I mai més us va sortir?
LIBORI: Mai més n'hem sapigut res.
Si en vam moure de soroll
buscant tots, per aquí i per allà...
Mira, a mi, de tant buscar,

23 Una «ànima» també és el disc o la planxeta que constitueix la part interior dels botons folrats amb roba.